

narak yazılmış, ihtilâflı meseleler zikredilmeyip tercih edilen görüşler nakledilmiştir. 1977'de *Geniş İslâm İlmihali-İslâm Fıkıhı ve Hukuku* adıyla da yayımlanan eserin de otuzdan fazla baskısı yapılmıştır. 3. *İslâm İlmihali-Küçük İlmihal* (İstanbul 1972, Yunus Vehbi Yavuz ile birlikte). 4. *"İslâm'da Birlik ve Fıkıh Mezhepleri" yahut "Mezâhibin Telfiki ve İslâm'ın Bir Noktaya Cem'i" Adlı Kitap Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul 1976). M. Reşid Rızâ'ya ait *Muḥâverâtü'l-muḥliḥ ve'l-muḥallid fi mes'ele'l-ictihâd ve't-taklîd* adlı eserinin Ahmet Hamdi (Akseli) tarafından *Mezâhibin Telfiki ve İslâm'ın Bir Noktaya Cem'i* adıyla yapılan tercümesinin (İstanbul 1332) Diyanet İşleri Başkanlığı'nın teklifiyle Hayreddin Karaman tarafından sadeleştirilerek yeniden yayımlanması üzerine (*İslâm'da Birlik ve Fıkıh Mezhepleri*, Ankara 1974) kaleme alınmış bir risâledir. Fıkıh mezheplerini ortadan kaldırmanın veya birleştirmenin yanlış olduğuna dikkat çeken risâleye karşı Hayreddin Karaman *Zarûrî Bir Cevap* adıyla bir eser yazmıştır (İstanbul 1976). 5. *Büyük İslâm İlmihali* (İstanbul 1984). Ömer Nasuhi Bilmen'e ait eserin sadeleştirilmiş şeklidir. Diğer eserleri: *Muhtasar İslâm Akaidi* (İstanbul 1964); *Otuz Ramazan Vaazları* (İstanbul 1968); *Resimli Hac Rehberi* (İstanbul 1973, Yunus Vehbi Yavuz ile birlikte); *Kur'ân-ı Kerîm'den Mücizeler Hikmetler ve Öğütler* (İstanbul 1984); *Peygamberimizin Dilinden Dualar ve Zikirler* (Konya 1991); *İslâm'da Evlilik Müessesesi* (İstanbul 1991). Ali Fikri Yavuz'un da içinde bulunduğu bir heyet tarafından tercümesine başlanan Ahmed Mustafa el-Merâgî'nin tefsiri (I-II, İstanbul 1989) tamamlanamamıştır. Yavuz bazı eserleri de sadeleştirmiştir: Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri* (I-III, İstanbul 1972-1975, İsmail Özen ile birlikte); *Zübdetü'l-Buhârî* (İstanbul 1985), Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâḫiḥ*'inin muhtasarı olan ve Ömer Ziyâeddin Dağüstânî tarafından derlenerek Türkçe'ye çevrilen eserin sadeleştirilmiş şeklidir.

Tercümeleri: *Muhtârü'l-Aḥâdis Tercümesi* (İstanbul 1964, 1972, Abdullah Aydın ile birlikte, Ahmed el-Hâşimî'nin *Muhtârü'l-ehâdisi'n-nebeviyye ve'l-hikemi'l-Muḥammediyye* adlı eserinden); *Babaların Çocuklara Öğütleri* (İstanbul 1965, İskenderiyeli âlim Muhammed Şâkir'in *Neşâ'ihu'l-âbâ' li-evlâdihim* adlı eserinden; bazı ilâve ve düzeltmelerle *Gençlere Öğütler* adıyla da yayımlanmıştır [İstanbul 1976]); *Peygamberimizin Dilin-*

den Dört Halîfesi ve Ashabı (İstanbul 1967, Kutbüddin el-Bekrî'nin *eş-Şalavâtü'l-hâmî'a bi-maḥabbeti'l-hulefâ'i'l-câmi'a li-ba'zî mâ-verede fi fezâ'ili'l-hulefâ'i'l-erba'a* adlı eserinden); *Ahlâk Hadisleri* (I-II, İstanbul 1970, Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred*'inden); *Kırk Kudsî Hadis (Kırk Hadis-i Şerîf [Metin ve Meal])*, İstanbul 1975, Şeyh Muhammed Trabzonî Medenî tarafından derlenen *el-lḥfâfâtü's-seniyye fi'l-ehâdisi'l-kudsîyye* adlı kitaptan seçme hadislerin tercümesiyle [*İzâhu'l-meknûn*, I, 13] Yavuz tarafından derlenen kırk kudsî hadisin çevirisinden ibarettir); *Riyâzû's-sâlihîn Tercümesi* (İstanbul 1992; eserin III. cildi Yavuz'un vefatından sonra Ali Sacit Türker tarafından tercüme edilmiştir); *Ölüm ve Sonrası / Kabir-Kıyâmet-Âhiret Hayatı* (İstanbul 2001, *Gazâlî'nin ed-Dürretü'l-fâhire fi keşfi umûri'l-âhire* adlı eserinden).

BİBLİYOGRAFYA :

İzâhu'l-meknûn, I, 13; II, 69; Veli Ertan – Hasan Küçük, *Cumhuriyet Devrinde Din Eğitimi Din Müesseseleri ve Din Âlimleri*, İstanbul 1976, s. 153-154; *Son Devir İslâm Âlimlerinden Çaykaralı Hacı Hasan Efendi -Hasan Rami Yavuz-* (haz. Yunus Vehbi Yavuz), İstanbul 2007, II, 83-97; Hüseyin Albayrak, *Trabzonlu Meşhurlar Ansiklopedisi*, Ankara 2008, s. 690-691; Haşim Albayrak, *Oflu Hoca Kauramını Oluşturan Din Adamları*, İstanbul 2008, s. 96-97; Ali Kemal Saran, *Omuzumda Hemençe: Cumhuriyet Devrinde Bir Medrese Talebesinin Hatıraları*, Ankara 2009, s. 103, 209-211, 270-271; Yunus Vehbi Yavuz, "Kur'an Hâdimi Ali Fikri Yavuz'un Ardından", *Çaykaralılar Dergisi*, sy. 4, İstanbul 1993, s. 31-34; Süleyman Abdülhadi Yavuz, "Rahmetli Pederim Ali Fikri Yavuz", a.e., sy. 4 (1993), s. 36; Süleyman Mollaibrahimoğlu, "Bize Işık Tutunlar", *Dernekpaazarı Dergisi*, sy. 5 (1993), s. 16.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

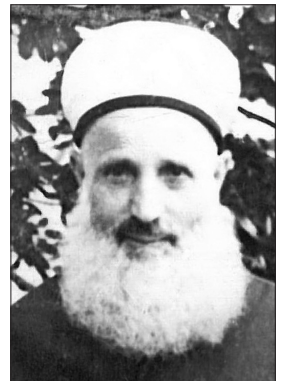
YAVUZ, Hasan Rami (1909-1982)

Cumhuriyet dönemi din âlimlerinden, vâiz.

Trabzon'un Çaykara ilçesine bağlı Akdoğan (Yukarı Hopşera) köyünde doğdu. Soyunun, Şehzade Selim'in Trabzon valiliği döneminde Şah İsmâil'in Akkoyunlular'a yönelik zulmünden kaçarak bu yöreye gelip yerleştiğine dair şifâhî bir rivayet vardır. Aile yakın dönemde Yarımğaoğulları diye bilinen Hacmustafaoğulları sülâlesine mensuptur. Babası Mehmed Zeki Efendi, annesi Âkile Hanım'dır. Babası Akdoğan köyünde dinî tahsil yaparken I. Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katıldı ve Osmanlı-Rus savaşları sırasında Sarıkamış cephesinde şehid oldu. Bu sırada babaannesini, bir yıl

sonra da annesini kaybeden Hasan Rami kız kardeşiyle birlikte amcası İsmail Efendi'nin himayesine girdi. Savaş yıllarının getirdiği kıtlık ve yokluk ortamında okumaya heves etti. Kur'an'ı ve ilmihal bilgilerini mahalle camisinde öğrendi. İslâmî ilimleri tahsil etmeye başladığı ilk hocası sonraları Erzurum yöresindeki irşad faaliyetleriyle tanınan Salih Bilgin'dir (Hacı Salih Efendi). Kendi köyünde müderris Veliefendizâde Tayyip Zühdü Efendi'nin yanında öğrenimini sürdürdü. Kış mevsiminde uzunca bir yolu yalın ayak yürüyerek gittiği medresede hocasının takrir ettiği dersleri hemen ezberliyor ve yaşça kendisinden büyük öğrenci arkadaşlarına müzakere hocalığı yapıyordu. Gündüz derslere devam ederken akşamları Salih Efendi'den *Kaşidetü'l-bürde*'yi okuyup icâzet aldı. 1923'te medreselerin kapatılması üzerine dinî tahsilini yarıda bırakıp Çaykara İlkokulu'na girdi. Osman Turan'la aynı dönemde okumaya başladığı ilkokuldan maddî imkânsızlık yüzünden dördüncü sınıfta iken ayrılmak zorunda kaldı ve uzun yıllar sonra dışarıdan imtihana girerek ilkokul diploması aldı. 1932-1933'te askerlik görevini yerine getirdi. Ardından yarım bıraktığı İslâmî ilimleri tahsile yöneldi ve ders arkadaşı, eski Trabzon vâizi Kemal Poyraz ile (Parlak) birlikte Tayyip Zühdü Efendi'den okumaya devam etti. O devirde dinî ilimlerin öğretimi yasaklandığı için hocasının evine geceleyin gidip geliyordu. Bu arada altı ay gibi kısa bir süre içinde hıfzını tamamladı; Of'un Uğurlu (Çifaruksa) köyüne giderek Mehmet Rüstü Aşıkutlu'dan kıraat öğrendi ve aşere dersleri gördü. 1938'de Tayyip Zühdü Efendi'den eski medrese usulü icâzet alarak tahsilini tamamladı. 1940'ta ferâiz hocası Dursun Poyraz'ın kızı Ayşe Hanım'la evlendi; bu evlilikten dokuz çocuğu dünyaya geldi, bunlardan ikisi küçük yaşta öldü.

1938'de gayri resmî imamlık görevine başladı. İmamlık yaptığı köy halkı kendi-

Hasan Rami
Yavuz

YAVUZ, Hasan Rami

sine bir miktar ücret veriyordu. İki yıl kendi köyünde, ardından Akçaabat'ın Doğançay, bir yıl sonra da Of'un Yukarı Kışlacık köylerinde imamlık yaptı. Bu son görevi sırasında ders de okutuyordu. Hasan Yavuz önceleri resmî görev almakta tereddüt gösterirken daha sonra 1944'te vâizlik imtihanını kazanıp Akçaabat vâizliğine tayin edildi, iki ay sonra Of vâizliğine nakledildi. Burada aynı zamanda fahrî imamlık yaparken yaklaşık kırk yıl sürecek olan eski usulde talebe yetiştirme faaliyetine hız verdi. 1948'de Çaykara vâizliğine gelince köydeki evinin alt katını iki odalı bir mektep haline getirdi ve burada ders okutmaya devam etti. 1955 yılında hacca gitti. Otuz sekiz yıl sürdürdüğü vâizlik görevi yanında yirmi iki devrede 300 civarında öğrenciye icâzet verdi. Başta Karadeniz bölgesi olmak üzere yurdun çeşitli yerlerinden gelen talebeleri yetiştirdi. 28 Şubat 1982'de emekliliğe ayrıldı ve 30 Mart 1982 tarihinde geçirdiği bir kalp krizi sonucunda kendisinin de arzu ettiği gibi hasta yatıp kimseye muhtaç olmadan doğduğu köyde vefat etti. Cenazesine memleketin dört bir yanından gelen çok kalabalık bir cemaat iştirak etti. Ölümünün ardından hakkında şiirler yazılmış, basın organlarında yazılar çıkmıştır (*Son Devir İslâm Âlimlerinden*, II, 367-388; Bal, s. 774). Hasan Rami Yavuz, Osmanlı medreselerinin son devrini idrak etmiş, medrese öğretiminin yanında din öğretiminin de resmî okullardan kaldırıldığı bir devirde din adamı yetiştirmenin önemini kavramış ve kendini bu işe adanmıştır. Küçük yaşından beri İslâm ilimlerine ve âlimlere karşı büyük sevgi beslemiştir. İlim erbabını ziyaret edip onlarla sohbet ederdi. O dönemde Çaykara ve çevresinde yaşayan âlimlerin çoğuyla görüşmüş ve kendilerinden faydalanmıştır.

Talebe yetiştirmeye başladığı yıllarda çok kitap okuyan Hasan Yavuz ziraatla meşgul olurken bile ezberlediği ders kitaplarını tekrar ederdi. Dinî tahsile son derece önem verdiği için buna yardım edecek siyasal ve sosyal imkânları kullanmaya çalışırdı. Eğitim ve öğretimde esas olarak eski medreselerin yolunu seçmiş ve bu hususta önemli başarı sağlamıştır. Öğrencilerine şefkatle yaklaşır, sorunlarıyla ilgilenir ve onlara maddî yardımda bulunurdu. Derslerinde geçmiş âlimlerin dinî tecrübelerini anlatarak mânevî bir hava oluşturmaya özen gösterirdi. Verdiği dersler karşılığında hiçbir şekilde ücret almazdı. Altı yedi yıl devam eden bir öğretim dönemi

boyunca Osmanlı medreselerinde okutulan sarf nahiv kitaplarının ardından Arap edebiyatından *Telhîşü'l-Miftâh* (Kazvîni), mantıktan *İsâgûcî* (Esîrüddin el-Ebherî), kelâmdan *Şerhu'l-'Aķâ'id* (Tefâtânî) ve *Celâl-Şerhu'l-'Aķâ'id*'i-'Ađudîyye (Devvânî), usûl-i fıkıhtan *Mir'âtü'l-vuşûl fî 'ilmi'l-uşûl* (Molla Hüsrev) adlı kitapların tamamını; tefsirden *Envârü't-tenzîl* (Beyzâvî), *Tefsîrü'l-Celâleyn* (Mahallî-Süyûtî), fıkıhtan *Mülteķa'l-ebhur* (İbrâhim el-Halebî), *Mecma'u'l-enhur* (Şeyhîzâde Damad Abdurrahman), hadisten *Muhtârü'l-eĥâdis* (Ahmed el-Hâşimî) gibi eserlerden bölümler seçerek okuturdu. *el-Ferâ'izü's-Sirâciyye*'nin (Secâvendî) yanı sıra *Ķaşîdetü'l-bürde*'yi de (Bûsîrî) okutup bunlar için ayrı icâzet vermiştir.

İslâm dinine hizmet etmek için siyasetten yararlanan Hasan Rami Yavuz ilçenin mülkî âmirleri ve çeşitli partilerden siyasetçilerle iyi geçinmeye çalışır, o günün şartlarında ders okutmasına engel olunmamasını bunların sayesinde sağlardı. İcâzet merasimleri çevre illerden gelen meşhur hocaların, hâfızların ve geniş halk kitlelerinin katılımıyla bir bayram havası içinde geçerdi. Yetiştirdiği öğrenciler dine önemli hizmetlerde bulunmuş, bir kısmı hocalarının metoduyla ders okutmaya devam etmiştir. Talebelerinden Ali Fikri Yavuz uzun yıllar İstanbul müftü yardımcılığı, ardından Kadıköy müftülüğü yapmış, Çaykara müftüsü Yusuf Ziya Bilgin önemli sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Diğer bir öğrencisi olan Orhan Baş, Beşiktaş'ta bir Kur'an kursunda yöneticilik yapmakta ve burada önemli hizmetler görmektedir. Hasan Yavuz oğullarının hepsinin dinî yüksek tahsil yapmasını istemiş, bunlardan Yunus Vehbi, Yusuf Şevki ve Salih Sabri İlahiyat fakültelerinde öğretim üyesi olmuştur. Diğer öğrencilerinin bir kısmı yurt içinde ve yurt dışında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çeşitli kademelerinde, bir kısmı da İlahiyat fakültelerinde görev yapmaktadır. Hasan Yavuz hocalığı sırasında her türlü cemaatçilik ve hizipçilikten uzak durmuştur. Zühd ve takvâya da önem verir, teheccüde kalkmayı ve zikri ihmal etmezdi; yılın üç ayında oruç tutardı.

Hasan Rami Yavuz'un tasavvufa karşı ilgisi, Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî'nin halifelerinden Ferşad Efendi'ye rüyada intisap etmekle başlamış ve hayatı boyunca sürmüştür. Tasavvuf konusunda Sun'ullah Gaybî, Niyâzî-i Mîsrî ve İsmâil Hakkî Bursevî'nin eserlerinden etkilenmiştir. İstanbul'da Mehmet Zahit Kotku'nun göze-

timinde iki defa halvete girmiş ve hilâfet almıştır. Daha sonra irşadda bulunmuş, yöresinde bazı kişiler kendisine intisap etmiştir. Bununla birlikte bu alana fazla yoğunlaşmamıştır. Talebeleri onun mânevî yönünün çok güçlü olduğunu ve yaptığı duaların kabul edildiğini söyler. Hz. Peygamber'in sünnetine tam uymaya çalışır, Resûlullah'ı şeklen de taklit etmeye gayret ederdi. Vefatından bir buçuk ay önce yazdığı ölümle ilgili bir şiirinde dünyadan ayrılışının yaklaştığına işaret etmiştir.

Hasan Yavuz'un vaazlarını ve çeşitli zamanlarda okunacak duaları içeren *Müminlere Vaazlar* (İstanbul 2007) ve tasavvufî-dinî şiirlerinden oluşan *Mahrem Sözlere* (İstanbul 2007) adlı iki kitabı yayımlanmıştır. Oğlu Yunus Vehbi Yavuz babasının hayatını, şahsiyetini konu edinen, çağdaşı olan hocalarla öğrencilerine dair geniş bilgi veren *Çaykaralı Hacı Hasan Efendi* adıyla bir eser hazırlamış (I-II, İstanbul 2007), ayrıca hakkında düzenlenen anma toplantılarında yapılan konuşmaları *Hacı Hasan Efendi'yi Anma Toplantıları* adıyla kitap haline getirmiştir (İstanbul 2007). Engin Kaban, *Hasan Rami Efendi ve Çaykara Sosyo-Kültürel Hayatına Etkileri* adıyla yüksek lisans tezi hazırlamıştır (1997, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Yahya Kutluoğlu, *Topal Hoca (Hacı Lekur)*, İstanbul 2004, s. 110-114; *Son Devir İslâm Âlimlerinden Çaykaralı Hacı Hasan Efendi -Hasan Rami Yavuz-* (haz. Yunus Vehbi Yavuz), İstanbul 2007, I, 33-88; II, 367-388; Mehmet Akif Bal, *Trabzonlu Ünlü Simalar ve Trabzon'un Ünlü Aileleri*, İstanbul 2007, s. 774; Haşim Albayrak, *Oflu Hoca Kavramını Oluşturan Din Adamları*, İstanbul 2008, s. 207-214; Hüseyin Albayrak, *Trabzonlu Meşhurlar Ansiklopedisi*, Ankara 2008, s. 692-693; Ali Kemal Saran, *Omuzumda Hemençe: Cumhuriyet Devrinde Bir Medrese Talebesinin Hatıraları*, Ankara 2009, s. 208-249.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

YAVUZ ALİ PAŞA

(ö. 1013/1604)

Osmanlı vezîriâzâmî.

Aslen Bosnalı olup Malkoçevî / Molkoçevîç ailesine mensuptur. Bosna Yeniçeri Ağası Sâlih Ağa'nın kardeşinin oğludur. Sert mizacından dolayı "Yavuz" lakabıyla tanınmıştır. Bosna'dan devşirilerek İstanbul'a getirildi; on iki yıl Galata Sarayı Mektebi'nde eğitim gördü. Zekâsı ve kabiliyetiyle öne